

ZÜHLÎ

disini uyarmış, Zührlî de hadis ilminde derinleştikten sonra *ez-Zühriyyât*'taki hadislerin illetlerini bu eserinde (Zâhiriyye Ktp., Hadis, nr. 83/10) açıklamıştır (Ebû Ya'lâ, I, 407). **3.** *el-Cüz'*. İbn Hacer el-Askalânî'nin, Silefî'nin torunu Abdurrahman b. Mekki'den iki tarikeli rivayet edip *Fet-hu'l-bârî*'sinde işaret ettiği eserin bir nüshası Kahire'de bulunmaktadır (Sezgin, I, 135; Kettânî [Özbek], s. 150-151). **4.** *Kitâbü't-Tevekkül (Hediyyetü'l-'ârifin*, II, 16; Kehhâle, XII, 105). Çok sayıda eseri olduğu belirtilen Zührlî'nin vefatından sonra 2000 cüz kitabının gömüldüğü rivayet edilmektedir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XII, 278; İbn Hacer, IX, 516).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Ya'lâ el-Halîlî, *el-İrsâd fî ma'rifeti 'ulemâ'i'l-hadis* (nşr. M. Saîd b. Ömer İdrîs), Riyad 1409/1989, I, 407; Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* (nşr. Beşşâr Avvâd Ma'rûfî), Beyrut 1422/2001, II, 352-355; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XII, 273-285; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 530-532; Sübkî, *Tabakât* (Tanâhî), II, 228; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IX, 511-516; *Hediyyetü'l-'ârifin*, II, 16; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XII, 105; Sezgin, *GAS*, I, 134-135; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 150-151; M. Yaşar Kandemir, "Emîrül-mü'minîn fi'l-hadis", *DİA*, XI, 157; Osman Çetin, "Horasan", a.e., XVIII, 239; Ayhan Tekin, "İlelü'l-hadis", a.e., XXII, 85; Herrâs Bûallâki, "ez-Zührlî, Ebû 'Abdillâh Muḥammed b. Yahyâ", *Mv.AU*, IX, 506-508.

MEHMET EMİN ÖZAFŞAR

ZÜHRE (Benî Zühre)

(بنو زهرة)

Kureyş kabilesinin
Hz. Peygamber'in annesinin
mensup olduğu kolu.

Kabileye adını veren Zühre'nin nesebi Zühre b. Kilâb b. Mürra b. Kâ'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihr (Kureyş) b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr b. Mead yoluyla Adnân'a ulaşır. Zühre'nin soyu Hâris ve Abdümenâf adlı iki oğlundan devam etmiştir. Zühre'nin torunu olup kendi döneminde kabilesinin reisi kabul edilen Vehb b. Abdümenâf, Resûlullah'ın anne tarafından dedesidir. İbn Kuteybe, Zühreoğulları'nın Hz. Peygamber'in daylanı sayıldığını belirtir (*el-Ma'ârif*, s. 129). Resûlullah'ın amcası Hamzâ'nın ve halası Safiyye'nin annesi Hâle bint Vüheyb, Âmine'nin amcasının kızydı (*a.g.e.*, s. 119; İbn Habîb, *el-Münemmağ*, s. 221-223).

V. yüzyılın ilk yarısında Kusay b. Kilâb tarafından Kureyş'in Mekke'ye iskânı esnasında aralarındaki yakın akrabalık dolay-

ısıyla Kâbe etrafında yerleştirilen kabileler (Kureyşü'l-bitâh) içinde yer alan Zühreoğulları, İslâmîyet'in zuhuru sırasında da Mekke'nin merkezî kısmında oturmaktaydı. İbn Habîb'in Kureyş kabileleri arasında ilk tefrika örneği olarak aktardığı rivayete göre, Ümeyye b. Abdüşems ile Vehb b. Abdümenâf b. Zühre arasında kıskançlık yüzünden çıkan kavgada Abdümenâfoğulları Ümeyyeoğulları'nın tarafını tutarak Zühreoğulları'nı Mekke'den çıkarmış, fakat Kays b. Adî es-Sehmî'nin anne yönünden akrabaları olan Zühreoğulları için yaptığı baskı sonucu geri dönmelerine izin verilmiştir (*el-Münemmağ*, s. 48-50). Mahreme b. Nevfel'in kumandasında Kureyş kabileleri arasında Ficâr savaşlarına katılan Zühreoğulları Abdümenâfoğulları, Benî Esed, Benî Teym b. Mürra ve Benî Hâris b. Fihr ile birlikte Hilfû'l-mutayyebîn ve Hilfû'l-fudûl içinde yer aldı (İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 167; *el-Münemmağ*, s. 52-59, 279).

Kureyş'in Benî Hâşim ve Benî Muttalib kolları gibi Mekke döneminde çoğunluğu İslâmîyet'e giren Zühreoğulları arasında Abdurrahman b. Avf, Âmir b. Ebû Vakkâs, ve Sa'd b. Ebû Vakkâs gibi ilk müslümanlar, Muttalib b. Ezher, Tuleyb b. Ezher ve Abdullah b. Şihâb gibi Habeşistan muhacirleri vardır. Bu kabileden Hz. Peygamber'in dayısının oğlu olan Esved b. Abdü-yegûs b. Vehb ise İslâm düşmanlığıyla tanınmıştır (Zübeyrî, s. 262; İbn Hazm, s. 129). Bedir Gazvesi'ne sebep olan Kureyş kervanında Zühreoğulları'nın temsilcisi sıfatıyla Mahreme b. Nevfel de bulunuyordu (Taberî, II, 427). Zühreoğulları'ndan yaklaşık 100 kişi Bedir'de müslümanlarla savaşmak için Kureyş ordusuna katılmıştı. Fakat kabilenin halîfi Ahnes b. Şerîk'in, Ebû Süfyân idaresindeki ticaret kervanında mevcut hisselerinin emniyet altında olduğunu kendilerine haber vermesi ve Resûl-i Ekrem'le olan akrabalıklarını hatırlatması üzerine geri döndüler (*a.g.e.*, II, 438). Ancak Bedir'e iştirak etmedikleri için Ebû Süfyân, Zühreoğulları'nın ticaret develerini alıkoydu, Mahreme b. Nevfel ve Ahnes b. Şerîk'in araya girmesiyle kendilerine iade etti (Vâkîdî, I, 44-45, 200). Uhud Gazvesi'ne müşrik ordusunda katılan Zühreoğulları'ndan Utbe b. Ebû Vakkâs, Hz. Peygamber'in yüzünü yaraladı.

Zühreoğulları, Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın komutasındaki Irak fetihleri dahil Hulefâ-yî Râşidin dönemindeki İslâm fetihlerine iştirak etti. Kabilenin bazı mensupları katıldıkları İfrîkîye fetihlerinde şehid oldu. Zühreoğulları'nın bir kısmı Cemel Vak'ası'nda

Hz. Ali'ye karşı savaşırken bir kısmı Sıfîn'de onun safında yer aldı. 61 (680) yılında Hz. Hüseyin ve taraftarlarının katledildiği Kerbelâ'da orduya kumandanlık ettiği için yakınlarıyla birlikte Muhtâr es-Sekâfi tarafından öldürülen Ömer b. Sa'd gibi istisnalar hariç Zühreoğulları genelde Emevî karşıtı hareketleri desteklediler. Abdullah b. Zübeyr'in Emevîler'e karşı isyanına destek verdiler ve Mekke'yi muhasara eden Husayn b. Nümeyr'e karşı onunla birlikte savaştılar. Zühreoğulları'ndan Câbir b. Esved ve yeğeni Talha b. Abdullah, Abdullah b. Zübeyr'in Medine valiliğini yaptı. Kabilenin bazı mensupları Emevîler'in en güçlü muhaliflerinden olan İbnü'l-Eş-âs'ın saflarında savaşırken öldürüldü. Kabile, Ali evlâdı liderlerinden Muhammed b. Abdullah el-Mehdî'nin 145 (762) yılında Medine'deki ayaklanmasında Abbâsî Valisi Riyâh b. Osman'ın yanında yer aldı. Zühreoğulları mensuplarından bir kısmı Abbâsîler döneminde Mekke, Medine, Bağdat ve Mısır'da kadılık yaptı; beytümâlde ve şurta teşkilâtında görev yaptı. İbn Hazm, Abdurrahman b. Avf'ın soyundan gelen ve Endülüs'e yerleşen Zührlîler'den bahsetmektedir (*Cemhere*, s. 132). Ünlü muhaddis ve fakih İbn Şihâb ez-Zührlî bu kabilenin en meşhur şahsiyetleri arasındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkîdî, *el-Megâzi*, I, 44-45, 200; Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî, *Nesebü Kureyş* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 258-274; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 166, 167, 170, 409-411; a.m.f., *el-Münemmağ*, s. 48-50, 52-59, 171, 221-223, 279; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 119, 129; Belâzürî, *Ensâb* (Zekkâr), X, 7-50; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 427, 438, 515; IV, 24-26; V, 575; VII, 552; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 128-135, 158, 190, 242, 464; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 444; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü kabâ'ilü'l-'Arab*, Beyrut 1402/1982, II, 482; R. G. Khoury, "Zuhra", *El²* (İng.), XI, 564-565.

ELNURE AZIZOVA

ZÜHRÎ

(الزهرى)

Ebû Bekr Muhammed b. Müslim
b. Ubeydillâh İbn Şihâb ez-Zührlî
(ö. 124/742)

Tâbü, hadisleri Emevî Halifesi
Ömer b. Abdülazîz'in
emriyle resmen tedvin eden âlim.

51 (671) yılında Medine'de doğdu. 50, 56 veya 58 (678) yılında doğduğu da nakledilir. Kureyş'in Benî Zühre koluna mensuptur. Bedir ve Uhud gazvelerinde müşrik ordusunda yer alan dedesinin babası Abdullah b. Şihâb, Uhud Gazvesi'nde Hz. Pey-